

Heidi Kurvinen, Liisa Lalu ja Katja Lautamatti

Feminismi, perheeni. Sukupuolen ja iän risteämät feministisen liikkeen kokemushistoriassa

---

Näkökulma-artikkelissa avataan suunnitteilla olevan tiede-taidehankkeen lähestymistapoja perheen ja etenkin lasten rooliin feminismin historiassa. Tarkastelu kiinnittyy 1970- ja 1980-luvun kotimaiseen feminismiin, mutta ajatteluun haetaan virikkeitä kansainvälisestä kirjallisuudesta.

Yhteiskunnallisten liikkeiden sukupuolitietoinen analyysi on viimeisten vuosikymmenten aikana tuottanut enenevässä määrin tietoa sukupuolen merkityksestä tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta ajavissa liikkeissä. Tutkijat ovat huomioineet myös luokan ja etnisyyden kaltaisia sukupuolen kanssa risteäviä eroja, jotka vaikuttavat ihmisten yhteiskunnalliseen toimijuuteen.¹ Tutkimus on painottunut aikuisten ja jossain määrin nuorison aktiiviseen yhteiskunnalliseen toimintaan. Sen sijaan lasten toimijuus ja kysymys iästä analyttisenä kategoriana on jäänyt yhteiskunnallisen aktiivisuuden tutkimuksessa vähemmälle huomiolle². Tähän tutkimukselliseen aukkoon sijoittuu suunnitteilla oleva *Feminismi, perheeni: Yksilökokemuksista äänten mosaiikiksi* -hanke, jossa tutkimme tieteen ja taiteen keinoin feministiakivistien laajennetun perheen ja sen jäsenten erilaisia kokemuksia 1970- ja 1980-luvun kotimaisesta feministisestä liikkeestä. Hankkeen työryhmään kuuluvat kulttuurihistoriantutkijat Heidi Kurvinen ja Liisa Lalu, sukupuolentutkija Nina Nyman, dokumentaristi ja taiteilija-tutkija Katja Lautamatti sekä Rauman taidemuseon intendentti ja taiteilija-tutkija Heta Kaisto.

Aikaisemmassa tutkimuksessa 1970-luvun niin sanottua uutta naisliikettä on tutkittu naisten näkökulmasta³, mutta feministien perheet ovat jääneet tarkastelun ulkopuolelle.⁴ Tämä on osin seurausta 1970-luvun feminismin kansainvälisestä iskulauseesta ”henkilökohtainen on poliittista”⁵, jossa yksityinen elämänpiiri sisällytettiin osaksi julkista elämänpiiriä. Yhteiskunnallisen toiminnan laajemmalle määrittelylle ja tarkastelulle näyttää kuitenkin

olevan tilausta, sillä naisliikkeen ja lasten oikeuksien suhdetta on viime aikoina problematisoitu esimerkiksi artikkelikokoelmassa *Feminism and the Politics of Childhood* (2018).⁶ Siinä lapset nähdään aktiivisina toimijoina äitiensä poliittisissa kamppailuissa, mutta kategoriat 'nainen' ja 'lapsi' nähdään myös osin jännitteisinä suhteessa toisiinsa. Erityisesti feministisen liikkeen näkökulmasta naisten ja lasten oikeudet saattavat olla jopa paikoin ristiriidassa keskenään.⁷ Äitien ja lasten rinnakkaiset kokemukset tuottavatkin väistämättä erilaisia näkökulmia feminismin historiaan, mikä muodostaa yhden *Feminismi, perheeni* -hankkeen keskeisistä lähtökohdista. Kiinnostuksemme feminismin historian kirjoittamiseen perheen näkökulmasta on kuitenkin noussut osin erilaisista lähtökohdista, jotka ovat hanketta suunnitellussa asettuneet vuoropuheluun keskenään.

Katja: Olen ensimmäisen kerran tutkinut kokemustani feministiäidin tyttärenä opiskelijadokumentissa *Tytöt* (2008). Siinä korostui pohdinta omasta identiteetistä, joka oli korostetun vahva ja itsenäinen, ja mahdollisesti epäfeminiininen. Saatua ni oman lapsen olen pohtinut enenevässä määrin lasten kokemusta feministien perheissä. Ajattelen, että feminismin toisen aallon liike on kiehtovaa, monisyistä ja dramaattista kulttuurihistoriaa, joka pitää saada monimuotoisuudessaan talteen. Minua kiinnostaa se, miten ruohonjuuritason toiminta ulottui yksityisen piiriin ja miten tämä julkisen ja yksityisen toiminnan lomittuminen vaikutti perheisiin. Ihailen itsensä likoon laittaneita feministejä, jotka uskalsivat olla hankalia ja erilaisia, ja näin ajaa valtavaa muutosta. Feministien lapsia kohtaan koen myötätuntoa, mutta toisaalta pidän heitä etuoikeutettuina. Feminismin muutosvoima oli valtava, ja on tärkeää ja kiehtovaa tutkia myös liikkeen kääntöpuolia, sitä miten aikuisten vimma ja palo vaikutti heistä riippuvaisiin lapsiin. Feminismin historiaa on näistä näkökulmista käsitelty kansainvälisissä sarjoissa, ja esimerkiksi yhdysvaltalaisen *Mrs. America* -sarjan⁸ (2020) katselu herätti minussa halun pohtia suomalaisen feminismin tutkimista elokuvan keinoin.

Liisa: Kuunnelllessani väitöskirjani haastatteluissa taistolaisten naisten nuoruuden muistoja olen huomannut, että he kertovat usein oman elämänsä ohella perheen, suvun ja erityisesti oman äitinsä tarinaa⁹. Naisten elämänkertoihin perehtyneet tutkijat ovatkin huomanneet, että naisten käsitys omasta itsestään on liukuvaa ja häilyvää. Erityisesti äiti-tytär-suhde on naisten oman elämän tulkinnassa olennainen itsen rakentamisen väline, vaikkakin jännitteinen sellainen. Joskus äiti jää passiiviseksi oman subjektin mahdollistajaksi.¹⁰ Toisaalta nuoruuden minää muis-

tellessa itse jo isovanhemman ikäisenä on monella ymmärtävä ja arvostava katse omiin vanhempiinsa, ja eri sukupolvien naiset vaikuttavat olevan erottamattomassa ketjussa. Omat tyttäret taas mielenkiintoisesti usein puuttuvat muistelusta, vaikka monella äitiyden ja vanhemmuuden pohtiminen alkoi taistolaisuuden jälkeen esimerkiksi uuteen naisliikkeeseen liittyneessä Eulaalia-opintoryhmässä¹¹. Vaikka teema ei enää mahdukaan väitöskirjaani, kaipaa se mielestäni tutkimusta. Niinpä kun Katja otti minuun yhteyttä ideoidensa kanssa, innostuin välittömästi. Olisi mahtavaa, jos pääsisimme jotenkin kiinni aktivistien yksityisempään elämään, sukupolvien välisiin suhteisiin sekä intiimin ja ideaalin jännitteisiin.

Heidi: Olen tutkinut viime vuodet feminismin historiaa julkisen keskustelun näkökulmasta ja huomannut, että aktivistien perheet eivät tässä keskustelussa päässeet 1970-luvulla juurikaan näkyviin. Vaikka lapset kulkivat mukana kokouksissa ja mielenilmauksissa, toiminta oli aikuiskeskeistä eivätkä he saaneet liikkeessä tai sen painotuksissa aktiivisempaa roolia. Sosiologi ja lapsuudentutkija Diana M. Rodgers onkin erottanut kolme erilaista tapaa, joilla lapset ovat mukana yhteiskunnallisissa liikkeissä: strategiset osallistujat, oletusarvoiset osallistujat ja aktiiviset osallistujat¹². Näistä feministien lapset menevät keskimmäiseen kategoriaan, jossa lapset eivät ole valinneet osallistumista, mutta ovat vanhempansa mukana olleet toiminnan keskiössä. Minua kiinnostaa se, miten tämä mukanaolo on vaikuttanut lapsiin ja erityisesti heidän myöhempiin käsityksiinsä feminismistä ja feministeistä. Samanaikaisesti feminismin haastaman perhekesityksen näkyminen perheiden arjessa on kiinnostava kysymys, jota ei ole juurikaan aikaisemmin tutkittu.

Englantilaisten suffragettien kärkinimiin kuulunut Emmeline Pankhurst, tämän puoliso Rickhard Pankhurst ja heidän tyttärensä Christabel, Sylvia ja Adele ovat tarjonneet tutkijoille yhden tapausesimerkin naisliikkeen ihanteiden vaikutuksista perheen sisäiseen dynamiikkaan. Tutkimuksessa on kuitenkin keskitytty Pankhurstin vuonna 1903 perustaman *Women's Social and Political Union* (WSPU) -järjestön toimintaan naisten äänioikeuden saavuttamiseksi sekä perhepiirissä tapahtuneeseen välirikoon WSPU:n omaksuttua ääri-radikaaleja toimintamuotoja, kuten tuhopolttoja. Tämän seurauksena nuorimmat tyttäret Sylvia ja Adele Pankhurst erosivat järjestöstä, kun taas muu perhe jatkoi toimintaa sen piirissä.¹³ Pankhursteilta säilyneet aineistot eivät ole kuitenkaan mahdollistaneet tulkintoja siitä, miten eri perheenjäsenet kokivat naisasiaideologian. Yhteiskunnallisen vaikuttamisen tutkijat ovat silti tunnistaneeet poliittisuuden jokapäiväisen tason, niin sanotun *arkipolitiikan*¹⁴,

jolle feministien lähipiiri muodosti yhden alustan niin Pankhurstien aikaan kuin 1970- ja 1980-luvullakin. Siksi juuri perheenjäsenten erilaiset kokemukset nousevat *Feminismi, perheeni* -hankkeessa tutkimuksen keskiöön ja niitä lähdetään jäljittämään moninaisella lähdeaineistolla sekä tieteen ja taiteen keinoin.

Katja: Arkistojen kautta pääsemme käsiksi ajan asenneilmapiiriin ja siihen, miten julkisuus kohtasi ja esitti feministit. Sen sijaan intiimi, yksityinen kokemus aukeaa vasta haastatteluiden ja osallistujien kanssa käsikirjoitettavan essee-elokuvan kautta.

Liisa: Ajatuksenamme on ollut kokeilla juuri erilaisia haastatteluja ja luoda mahdollisimman erilaisia muistelun ja kertomisen tilanteita niin yksilö- ja ryhmähaastattelujen kuin erilaisissa ympäristöissä tapahtuvien haastattelujenkin kautta. Luulen, että näihin perheenjäsenten välisiin yhteyksiin päästään yrityksen ja erehdyksen kautta, kokeilemalla ja tutkimalla. On mahtavaa, että meillä on mukana kokeneita haastattelijoina tutkimuksen tarpeisiin, mutta myös dokumenttiohjaaja Katja Lautamatti ja taiteilija-tutkija Heta Kaisto. Jo alustavissa tapaamisissa olemme pallotelleet ja ideoineet uusia ja erilaisia tapoja päästä käsiksi jo kerrottuja aktivistikertomuksia yksityisempiin, ehkä vaikeisiinkin muistoihin. Yksi ajatuksemme on luoda erilaisia muistikarttoja, jonne sijoitamme nimettömiä muistoja ja muistikuvia, joita muut voivat kommentoida.

Heidi: Minä ajattelen, että tässä hankkeessa kiinnostavaa on nimenomaan se, miten eri ikäpolvien muistot asettuvat dialogiin keskenään, mutta myös tutkijoiden ja taiteilijoiden näkemysten kanssa. Hankkeen keskiössä oleva ajatus elävästä, koko ajan täydentyvästä arkistosta korostaa sitä, että näemme muistot myös suhteellisina eli ne muodostuvat ja saavat merkityksiä suhteessa toisten ihmisten muistoihin. Odotan mielenkiinnolla myös sitä, miten perheiden sisäiset muistot mahdollisesti saavat uudenlaisia tulkintoja, kun niitä suhteutetaan muiden perheiden kokemuksiin. Esimerkiksi mediatutkija Amalia G. Sabiescun mukaan tämänkaltaisissa elävissä arkistoissa muisti siirtyy nimenomaan yhteisöllisesti rakentuen, kun arkistoihin tallentuneet dokumentit ja ihmisten muistot pääsevät vuoropuheluun keskenään.¹⁵ Tähän pyrimme Liisan mainitsemilla muistikarttoilla. Hyödyntämällä tiedettä ja taidetta tavoitteenamme on toisin sanoen saada eri ikäpolvet käymään dialogia keskenään perheiden feministisestä menneisyydestä. Se mahdollistaa myös vaikeiden tunteiden käsittelyn.

Nuorten ihmisten aktiivisuus on viime vuosina noussut näkyvästi esiin etenkin ympäristöliikkeen myötä. Ruotsalaisen Greta Thunbergin kaltaiset ilmas- toaktivistit ovat herätelleet poliitikkoja huomaamaan maapallon nykyisen tilan ja tutkijat kiinnostumaan nuorten aktiivisuudesta.¹⁶ Tutkimuksessa on usein kiinnitetty huomiota myös nuorison pyrkimykseen haastaa vanhempiensa ajattelutapoja.¹⁷ Sen sijaan aiemmassa tutkimuksessa ei ole pohdittu kattavasti perheyhteisöä aktivismin arkisena alustana, jossa vanhemmat ja lapset ovat eri tavoin vuorovaikutuksessa toistensa kanssa,¹⁸ vaikka perhe- metaforaa onkin käytetty puhuttaessa samaan liikeperheeseen kuuluvasta toiminnasta (*social movement family*).¹⁹ Harvoja poikkeuksia tästä on Suzanne Staggenborgin teos *Gender, Family and Social Movements* (1998), jossa kirjoittaja pohti yhteiskunnallisen aktiivisuuden vaikutuksia perheiden sisäiseen dynamiikkaan 1900-luvun Yhdysvalloissa. Staggenborgin keskeinen teesi on, että 1960-luvulla syntyneiden niin sanottujen uusien yhteiskunnallisten liikkeiden esittämät vaateet vaikuttivat myös perheisiin, mikä muodosti keskeisen sytykkeen vastaliikkeiden, kuten antifeminismin, nousulle.²⁰ Kirjassa perhe säilyy kuitenkin yleisen tason käsitteenä, mikä erottaa Staggenborgin lähestymistavan *Feminismi, perheeni* -hankkeesta.

Liisa: Ymmärrämme perheen vanhempien ja lasten suhdetta laajemmin, ja pyrimme tavoittamaan aktivistien lähipiiriä ryhmähaastatteluihin, mutta myös yksittäisiin tapaamisiin ja keskusteluihin. Toivomme, että laajemman muistitietokeruukutsun kautta tavoittaisimme etenkin vähemmän esillä olleita feministejä ja heidän lapsiaan tai lähipiiriään. Ehkä joku nyt aktiivinen nuori feministi tunnistaa itsensä kutsusta ja on valmis puhumaan siitä, miten hänen lapsuuden kodissaan tai lähipiirissään feminismi näkyi tai ei näkynyt.

Heidi: Feminismin historiakuvassa ovat niin Suomessa kuin kansainvälisestikin usein painottuneet tiettyjen, näkyvien aktivistien äänet.²¹ Kääntämällä katseen feminismiin näkymiseen arjessa pyrimme haastamaan näitä vallitsevia narratiiveja, joilla feminismin historiasta kerrotaan. Ryhmäkeskustelut ja muistikartat ovat mahdollisia tapoja yrittää avata tilaa erilaisten äänten vuoropuhelulle. Ideana on myös se, että haastateltavat saavat olla koko prosessin ajan mukana tiedontuotannossa, jolloin hankkeessa kerätty tieto haastaa heidänkin muistojaan ja paljastaa sieltä mahdollisesti uusia asioita. Tärkeää on myös muistaa, että arjen feminismin ei välttämättä tarkoittanut mielenilmausbannereiden tekemistä tai ideologisia kokouksia vaan se saattoi näkyä esimerkiksi siinä, miten lapsia kasvatettiin, mil-

laisia kirjoja perheessä luettiin tai minkäläinen asumisjärjestely vanhemmilla oli niissä perheissä, joissa oli kaksi vanhempaa. Vastaavasti lapsen saaminen yksin on ollut naiselle jo lähtökohtaisesti arkipoliittinen teko, kuten myös mahdollisen heteroavioliiton päättäminen ja uusperheellistyminen naisen kanssa.

Sosiologi Mayer Zald on kehottanut tutkijoita laajentamaan yhteiskunnallisen liikkeen käsitettä sisällyttämällä siihen kaikenlaisen ideologisesti suuntautuneen toiminnan (*ideologically structured action*). Tällöin huomio kiinnitetään mikro- tai makrotason tarkastelun sijasta niin kutsutulle mesotasolle, joka toimii henkilökohtaisen kokemuksen ja yhteiskunnallisen rakenteen välisenä siltana.²² Tätä on käsitteellistetty muun muassa yhteiskunnallisiin liikkeisiin liittyvien yhteisöjen käsitteellä (*movement communities*), jollaiseksi myös perhe on nähtävissä.²³ Jokainen yhteiskunnallisiin liikkeisiin osallistuva ihminen onkin aina osa joko biologista tai valittua perhettä, mistä johtuen henkilökohtaiset kokemukset ja yksilön arkielämä kietoutuvat väijäämättä kollektiiviseen toimintaan.²⁴ Myös sukupuolinäkökulmaisen yhteiskunnallisten liikkeiden tutkimuksen pioneerit Verta Taylor ja Nancy Whittier erottavat yhdeksi ryhmäidentiteettiä jäsentävistä tasoista arjen politisoimisen (*politisisation of everyday life*).²⁵ 1970- ja 1980-luvun feminismissä tämä oli erityisen keskeistä, sillä tietoisuuden kasvu merkitsi uudenlaisen identiteetin rakentamista.²⁶ Samanaikaisesti henkilökohtainen identiteettityö mukautui osin kollektiivisen liikkeen tavoitteisiin,²⁷ mikä oletetusti vaikutti aktivistien lähipiiriin, kuten heidän lapsiinsa ja seurustelukumppaneihinsa. 1970-luvun antifeministien keskeisiä teesejä olikin huoli lapsista, jotka menettäisivät äitinsä liikkeelle, joka 1970-luvulla osin haastoi käsitystä ydinperheestä sekä äidin ja isän rooleista siinä.²⁸ Tutkimuksessa ei ole kuitenkaan pohdittu, miten uudenlainen käsitys perheestä loppujen lopuksi näkyi perheiden sisällä. *Feminismi, perheeni* -hankkeessa meille on tärkeää, että tutkimuksemme ei lähde uusintamaan antifeministien alkuperäistä ajatusta feministeistä huonoina äiteinä.

Katja: Näkisin, ainakin omaan kokemukseen nojaten, että lapset eivät menettäneet vanhempiaan, vaan paremminkin tulivat osaksi yhteisöllistä liikehdintää, ja altistuivat aatteille ja hurjuudelle, jota normatiivisissa perheissä olisi kauhisteltu (esimerkiksi alastomuus, sukupuolikasvatus). Haavoittavaa lapselle saattoi olla se, miten julkisuus kohteli feministejä, ja sitä kautta pelko ja huoli vanhemmasta, etenkin jos vanhempi ei osannut tai kyennyt käsittelemään asiaa. Lapset ovat lop-

puun saakka, miltei aina, lojaaleja vanhemmilleen, ja huoli vanhemmasta voi olla raskas taakka kantaa. Tällaisissa olosuhteissa lapsi voi kasvaa moneen suuntaan, myös kriittiseksi ja oikeudentuntoiseksi ihmiseksi joka aikuisena itse havaitsee valta-asetelmat ja niiden väärinkäytön.

Liisa: Uusi naisliike sai vaikutteita psykoanalyysista, mikä ajoi naisia vielä enemmän pohtimaan ensimmäistä ja pitkäaikaista suhdetta äitiinsä. Suhde rakentui paitsi henkilökohtaisena ja intiiminä kokemuksena myös laajempana tietoisuutena historian eri naissukupolvien elämän mahdollisuuksista ja rajoituksista. Äidinperinnön ristiriita ja ongelma hahmottui uusien mahdollisuuksien ja vaatimusten ja toisaalta perinteisen naiseuden välillä. Naisen itsenäinen elämä saattoi olla yksinäistä ja luovan työn tekeminen vaati usein kodista huolehtivan ”vaimon”, johon suomalainen perinteinen perhemuoto ei helposti taipunut, pohdittiin vuonna 1981 *Eulaalia*-julkaisussa.²⁹ Onkin kiinnostavaa tutkia, miten paitsi menneiden vuosikymmenten feministiaktivistit, mutta myös heidän lapsensa kokevat tämän onnistuneen, ja miten nimenomaan se koski koko perhettä ja lähipiiriä, ei vain itse feministejä.

Heidi: Kun lähdemme tarkastelemaan menneisyyden ihmisten arkea ja feminismin näkymistä perheissä, ollaan sensitiivisten kysymysten äärellä. Tärkeää on, että lähtökohtaisesti ajattelemme kaikkien aikuisten pyrkineen järjestämään lapsilleen mahdollisimman hyvät kasvuolosuhteet sen tietämyksen valossa, joka heillä on silloin ollut. Niin feministit kuin feminismistä inspiroituneet miesryhmäläiset tekivät perhejärjestelyissään ja kasvatusmetodeissaan valintoja, jotka kyseenalaistivat vallitsevat sukupuoli- ja perhekäsitykset. Lapset ovat luonnollisesti reagoineet näihin valintoihin yksilöllisesti ja heidän kokemuksensa voivat olla hyvin erilaisia. Siinä missä yksi on imenyt vaikutteita, joita on toteuttanut myöhemmin omassa elämässään, toinen saattoi kipuilla. Tämä ei koskenut kuitenkaan yksinomaan feministejä vaan myös muissa poliittisissa ja ruohonjuuritason liikkeissä toimineita perheellisiä aikuisia ja heidän lapsiaan. On tärkeää, että nyt myös nämä aktivistien lapset saavat kokemuksensa kuuluviin, mikä ehkä avaa mahdollisuuden aiempaa moninaisemmalle tavalle kirjoittaa yhteiskunnallisen aktiivisuuden historiaa.

Kirjallisuuden tutkimuksessa on viime vuosina käyty kriittistä keskustelua aikuisten näkökulman kirjoittautumisesta lapsille tarkoitettuihin tarinoihin.³⁰ Yhteiskunnallisissa liikkeissä ja niiden tutkimuksessa aikuisnäkökulma on tarkoittanut sitä, että lapset on pääsääntöisesti unohdettu, vaikka he

ovat osallistuneet erilaisten liikkeiden toimintaan eri aikoina ja erilaisin tavoin.³¹ Kun tarkastelemme uutta naisliikettä feministien ja heidän lähipiiriinsä kuuluneiden aikuisten ohella myös lasten kautta, kuva liikkeen historiasta saa vääjäämättä uusia sävyjä. Lasten kokemuksia on kuitenkin säilynyt aikalaisaineistoissa varsin vähän, minkä vuoksi joudumme hankkeessa pohtimaan myös kysymystä siitä, kenen muistoja pystymme tavoittamaan.

Liisa: Lapsuuden ja nuoruuden historian tutkimuksessa on pohdittu paljon sitä, miten lapset ja heidän kokemuksensa voidaan tavoittaa. Voiko lapsella ylipäätään olla toimijuutta aikuisten maailmassa? Samanaikaisesti toimijuuden käsitettä on laajennettu myös sopeutumiseen ja mukautumiseen toimijuuden ilmenemismuotoina. Emme myöskään koskaan tavoita lasten maailmaa aikuisten muistojen kautta.

Heidi: Tässä on ehkä tärkeää muistaa, että nykyiset aikuiset luonnollisesti merkityksellistävät lapsuuden kokemuksiaan kaiken myöhemmän elämänsä valossa, mihin Liisakin viittasi. Aikalaisaineistojen eli arkistomateriaalien ja mediatekstien avulla pääsemme kuitenkin kiinni siihen, miten lapset olivat tutkittuna aikana osana liikettä. Asettamalla nämä huomiot vuoropuheluun muistitiedon kanssa pääsemme jo hieman lähemmäs lapsuuden kokemuksia³². Aikaisemmassa tutkimuksessani olen esimerkiksi huomannut, että feminismin tai sukupuoliroolit eivät ole olleet sellaisia teemoja, joista lapset olisivat kirjoittaneet esimerkiksi lastenlehdissä, kuten tapahtui eräiden muiden liikkeiden kohdalla. Osaltaan tämä johtui siitä, että feministien lapset olivat 1970- ja 1980-luvulla vielä niin pieniä. Samanaikaisesti feminismin näyttöytyy aikalaisaineistojen valossa aikuiskeskeiseltä teemalta, johon lasten oli vaikea saada kosketuspintaa. Tämä ehkä selittää sitä, miksi 1970-luvun feministien tyttärinä ei usein tullut 1990- ja 2000-luvun näkyviä feministikeskustelijoita. Muistitiedon kautta pääsemme näin ollen tarttumaan ennen kaikkea siihen, miten feministien lapset kokevat lapsuutensa vaikuttaneen heidän suhteeseensa feminismiin aikuisuudessa. Tässä kohtaa myös tieteen ja taiteen vuoropuhelu sekä kysymys siitä, mitä aktivismin on, nousevat hankkeessa keskeiseen rooliin, kuten myös se, ketä tavoitamme muistitietokeruullamme. Loppujen lopuksi sekä historian tutkimus että menneisyyttä käsittelevä taideteos ovat aina olemassa olevien aineistojen rajaamia.

Dosentti **Heidi Kurvinen** ja FM **Liisa Lulu** työskentelevät Turun yliopiston kulttuurihistorian oppiaineessa. TaM **Katja Lautamatti** on dokumentaristi ja Aalto-yliopiston tohtorikoulutettava. Heidän lisäksi hanketyöryhmään kuuluvat FM, museointendentti ja Aalto-yliopiston tohtorikoulutettava Heta Kaisto ja PM Nina Nyman Åbo Akademin sukupuolentutkimuksen oppiaineesta.

Viitteet

- 1 Esim. Marx Ferree ja Roth 1998; Taylor 1999; Pelak et al. 2006; Zemlinskaya 2010; Bhattacharjya et al. 2013.
- 2 della Porta 2019, 1409; Rodgers 2020.
- 3 Esim. Bergman 2002; Taavetti 2012; Turunen 2018a; Turunen 2018b; Yoken 2020; Yoken 2024; Yoken ja Turunen 2024; Kurvinen 2024.
- 4 Feministien puolisoitten ja lasten näkemyksiä on tallentunut esimerkiksi Pia Ingströmin toimittamaan kirjaan *Lentävä feministi ja muita muistoja 70-luvulta*. Ingström 2007, 228–241, 274–311.
- 5 Esim. Gosse 2005, 157–160.
- 6 Rosen ja Twamley (toim.) 2018.
- 7 Esim. Rosen ja Twamley 2018, 1–2; Dutta ja Sircar 2019, 84–85.
- 8 *Mrs. America* (2020) on fiktiivinen draamasarja, joka tarkastelee 1970-luvun feminismiä keskittyen jokaisessa jaksossa yhteen liikkeen ja sen ajamien asioiden kannalta keskeiseen henkilöön, joita olivat esimerkiksi Gloria Steinem, Bella Abzug ja Phyllis Schlafly.
- 9 Turunen 2025, tulossa.
- 10 Esim. Coslett, Lury ja Summerfield 2000.
- 11 Eulaalia-ryhmä alkoi kokoontua Helsingissä 1979–1980, kun feminismin intiimit teemat eivät yrityksistä huolimatta lyöneet läpi vasemmistossa ja erityisesti taistolaisuudessa. Perustajia kiinnostivat nimenomaan pikkuporvarillisiksi leimattujen henkilökohtaisten ongelmien yhteydet yhteiskunnalliseen ja poliittiseen. Eulaalia nimi symboloi naisen fantasiaa ja oli peräisin Dario Fon *Ei makseta, ei makseta!* -näytelmän Eulaalia-pyhimykseltä. Akanat: Eulaalia, HF5, Työväen Arkisto.
- 12 Rodgers 2020.
- 13 Esim. Pugh 2013.
- 14 Esim. Kallio 2006, 83–84.
- 15 Sabiescu 2020.
- 16 Esim. Sabherwal et al. 2020.
- 17 della Porta 2019, 1413.
- 18 Esim. Broad 2002.
- 19 della Porta ja Rucht 1995.
- 20 Staggenborg 1998.
- 21 Esim. Kurvinen ja Yoken 2022.
- 22 Zald 2000.
- 23 Staggenborg 2002, 126–127, 135–136.

- 24 Melluci 1996, 9.
 25 Taylor ja Whittier 1995, 173.
 26 Schwalbe ja Mason-Schrock 1996, 115.
 27 Snow ja McAdam 2000, 49.
 28 Kurvinen 2024.
 29 ”Äitiensä tyttäret”, *Eulaalia*. Akanat: Eulaalia, TA. Kirjoittajat ovat elokuvaohjaaja ja käsikirjoittaja Kiti Luostarinen sekä taistolaisuutta omasta ja sukupuolinäkökulmasta paljon pohtinut sosiologi, sittemmin Helsingin yliopistossa kirjastohoitajana uran tehnyt Eeva Peltonen.
 30 Dobson et al. 2021, 4.
 31 Rodgers 2020.
 32 Kurvinen 2022.

Lähteet

Arkistolähteet

Työväen arkisto, Helsinki. SETA:n arkisto
 Akanat: Eulaalia (HF: HF5)

Kirjallisuus

- Bergman, Solveig. *The Politics of Feminism: Autonomous Feminist Movements in Finland and West Germany from the 1960s to the 1980s*. Turku: Åbo Akademi University Press, 2002.
- Broad, K.L. ”Social Movement Selves.” *Sociological Perspectives* 45, no. 3 (2002): 317–336. DOI: 10.1525/sop.2002.45.3.317
- Bhattacharjya, Manjima, Jenny Birchall, Pamela Caro, David Kelleher ja Vinita Sahasranaman. ”Why gender matters in activism: Feminism and social justice movements.” *Gender & Development* 21, no. 2 (2013): 277–293. DOI: 10.1080/13552074.2013.802150
- Coslett, Tess, Celia Lury ja Penny Summerfield. *Feminism & Autobiography Texts, Theories, Methods*. London: Routledge, 2000.
- Dobson, Tom, Lisa Stephenson ja Ana De Arede. ”Disrupting aetonormativity: Involving children in the writing of literature for publication.” *English in Education* 55, no. 1 (2021): 4–19. DOI: 10.1080/04250494.2019.1679622
- Dutta, Debolina, ja Oishik Sircar. ”Notes on unlearning: Our feminisms, their childhoods.” Teoksessa *Feminism and the Politics of Childhood: Friends or Foes?*, toimittaneet Rachel Rosen ja Katherine Twamley, 83–92. London: UCL Press, 2018.
- Freree, Myra Marx, ja Silke Roth. ”Gender, Class, and the Interaction between Social Movements: A Strike of West Berlin Day Care Workers.” *Gender and Society* 12, no. 6 (1998): 626–48. DOI: 10.1177/089124398012006003

- Gosse, Van. *Rethinking the New Left: An Interpretative History*. Cham: Palgrave Macmillan, 2005.
- Hasso, Frances C. "Feminist Generations? The Long-Term Impact of Social Movement Involvement on Palestinian Women's Lives." *American Journal of Sociology* 107, no. 3 (2001): 586–611. DOI: 10.1086/338974
- Ingström, Pia. *Lentävä feministi ja muita muistoja 70-luvulta*. Helsinki: Schildts, 2007.
- Kallio, Kirsi Pauliina. *Lasten poliittisuus ja lapsuuden synty. Keho lapsuuden rajankäynnin tilana*. Acta Universitatis Tamperensis 1193. Tampere: Tampereen yliopisto, 2006.
- Kurvinen, Heidi. *Feminism in Finnish Print Media, 1968–1985*. Cham: Palgrave Macmillan, 2024.
- Kurvinen, Heidi. "Aikalaistekstiaineiston ja muistitiedon ristiinlukemisesta. Naisjournalismikeskustelu 1980-luvun lopun Suomessa." Teoksessa *Muistitietotutkimuksen kentät. Teoriat, käytännöt ja muutos*, toimittaneet Ulla Savolainen ja Riikka Taavetti, 355–365. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, 2022.
- Kurvinen, Heidi, ja Hannah Yoken. "Ylirajaiset tutkimusmenetelmät feminismin historian tutkimuksessa." Teoksessa *Kulttuurihistorian tutkimus. Lähteistä menetelmiin ja tulkintaan*, toimittaneet Rami Mähkä, Marika Ahonen, Niko Heikkilä, Sakari Ollitervo ja Marika Räsänen, 207–224. Turku: Kulttuurihistorian seura, 2022.
- Melucci, Alberto. *Challenging Codes: Collective Action in the Information Age*. Cambridge: Cambridge University Press, 1996.
- Pelak, Cynthia Fabrizio, Verta Taylor ja Nancy Whittier. "Gender Movements." Teoksessa *Handbook of the Sociology of Gender*, toimittanut Janet Saltzman Chafetz, 147–175. Boston: Springer, 2006.
- dellaPorta, Donatella. "Deconstructing Generations in Movements. Introduction." *American Behavioral Scientist* 63, no. 10 (2019): 1407–1426. DOI: 10.1177/0002764219831739
- Pugh, Martin. *The Pankhursts: The History of One Radical Family*. 2. painos. New York: Random House, 2013.
- Rodgers, Diane M. *Children in Social Movements: Rethinking Agency, Mobilization and Rights*. Abingdon & New York: Routledge, 2020.
- Rosen, Rachel, ja Katherine Twamley. "Introduction: The woman–child question. A dialogue in the borderlands." Teoksessa *Feminism and the Politics of Childhood: Friends or Foes?*, toimittaneet Rachel Rosen ja Katherine Twamley, 1–20. Lontoo: UCL Press, 2018.
- Sabiescu, Amalia G. "Living Archives and The Social Transmission of Memory," *Curator: The Museum Journal* 63, no. 4 (2020): 497–510. DOI: 10.1111/cura.12384
- Sabherwal, Anandita, Matthew T. Ballew, Sander van der Linden, Abel Gustafson, Matthew H. Goldberg, Edward W. Maibach, John E. Kotcher, Janet K. Swim, Seth A. Rosenthal ja Anthony Leiserowitz. "The Greta Thunberg Effect: Familiarity with Greta Thunberg predicts intentions to engage in climate activism in the United States." *Journal of Applied Social Psychology* 51, no. 4 (2021): 321–333.
- Schwalbe, Michael L., ja Douglas Mason-Schrock. "Identity Work as Group Process." *Advances in Group Processes* 13 (1996): 113–147.
- Snow, David A., ja Doug McAdam. "Identity Work Processes in the Context of Social Movements: Clarifying the Identity/Movement Nexus." Teoksessa *Self, Identity and Social Movements*, toimittaneet Sheldon Stryker, Timothy J. Owens ja Robert W. White, 41–67. Minneapolis: University of Minnesota Press, 2000.
- Staggenborg, Suzanne. *Gender, Family and Social Movements*. Lontoo: Sage, 1998.

- Staggenborg, Suzanne. "The "Meso" in Social Movement Research." Teoksessa *Social Movements: Identity, Culture, and the State*, toimittaneet David S. Meyer, Nancy Whittier ja Belinda Robnett, 124–139. Oxford: Oxford University Press, 2002.
- Taavetti, Riikka. "Kohti sosialistista feminismiä. Marxist-Feministerna-ryhmä 1974–1978." *Naistutkimus – Kvinnoforskning*, no. 3 (2012): 30–42.
- Taylor, Verta. "Gender and Social Movements: Gender Processes in Women's Self-Help Movements." *Gender & Society* 13, no. 1 (1999): 8–33. DOI:10.1177/089124399013001002
- Taylor, Verta, ja Nancy Whittier. "Analytical Approaches to Social Movement Culture: The Culture of the Women's Movement." Teoksessa *Social Movement & Culture*, toimittaneet Hank Johnston ja Bert Klanderman, 163–187. Minneapolis: Minneapolis University Press, 1995.
- Turunen, Arja. "Conforming to or contesting the ideal? The myth of a strong woman in the life story narratives of Finnish second-wave feminists." *Oral History* 53, no. 1 (2025), tulossa.
- Turunen, Arja. "Kapinaa ja ahtaita raameja. Suomalaisten feministien muistoja 1970- ja 1980-lukujen yhteiskunnallisesta toimintakulttuurista." *Sukupuolentutkimus* 31, no. 3 (2018a): 37–50.
- Turunen, Arja. "Feminists in High Heels: The Role of Femininity in Second-Wave Feminists' Dress in Finland, 1973–1990." *The Journal of Dress History* 2, no. 3 (2018b): 122–143.
- Yoken, Hannah. *Nordic transnational feminist activism: The new women's movements in Finland, Sweden and Denmark, 1960s–1990s*. Julkaisematon väitöskirja. Glasgow'n yliopisto, 2020.
- Yoken, Hannah. "Producing and distributing feminist counterpublics: Magazines of the Nordic new women's movements." Teoksessa *Mediated Ideologies: Nordic Views on the History of the Press and Media Cultures*, toimittaneet Jukka Kortti ja Heidi Kurvinen, 103–121. Wilmington: Vernon Press, 2024.
- Yoken, Hannah ja Arja Turunen. "Transnational Influences: Finnish Feminism Between East and West". Teoksessa *Transnational Feminism in Non-English Speaking Europe, c.1960–1990*, toimittaneet Agnes Andeweg ja Heidi Kurvinen. Cham: Palgrave Macmillan, 2024.
- Zald, Mayer. "Ideologically Structured Action: An Enlarged Agenda for Social Movement Research." *Mobilization: An International Quarterly* 5, no. 1 (2000): 1–16. DOI: 10.17813/maiq.5.1.h8ru112776715vq7
- Zemlinskaya, Yulia. "Social Movements Through the Gender Lens." *Sociology Compass* 4, no. 8 (2010): 628–641. DOI: 10.1111/j.1751-9020.2010.00301